

TIJD VAN GRIEKEN EN ROMEINEN

Trefwoorden: Bataven, Romeinen, Nijmegen, prehistorie.

Noviomagus

De castra (garnizoensplaats) bij Nijmegen.
(Afb.: Museum Het Valkhof)

Tussen 58 en 50 voor Christus onderwierp Julius CAESAR het gebied van de GALLIËRS. Heel Gallië? Jawel, heel Gallië! En ook het zuiden van wat nu Nederland is. Daarna vertrokken de Romeinen weer. De 'barbaarse' stammen die hier woonden gingen weer hun eigen gang.

Romeinen aan de Waal

Maar in het jaar 12 voor Christus, in de tijd van keizer AUGUSTUS, kwamen de Romeinen terug. Hun doel was de verovering van Germanië. Dat was het land van de GERMANEN dat aan de overkant van de Rijn lag. Waar nu Nijmegen ligt, bouwden ze een legerplaats. Dat moest een uitvalsbasis worden voor hun veroveringsoorlog.

Einde prehistorie

Met de komst van de Romeinen eindigt de *prehistorie* en begint voor ons de **ROMEINSE TIJD**. De Romeinen zouden wel vier eeuwen blijven. Dankzij hun geschriften weten we iets over de Germaanse stammen die hier woonden en wat er hier gebeurde.

Oppidum Batavorum

Bij de Romeinse legerplaats ontstond een nederzetting. De nederzetting was genoemd naar de Germaanse stam van de BATAVEN: Oppidum Batavorum. Dat betekent, vrij vertaald, 'Batavenburg'. In Oppidum Batavorum woonden vooral Romeinen en Gallo-Romeinen*, waaronder ambtenaren, handelaars, ambachtslieden en veteranen* met hun gezinnen.

Gallië was het gebied van de Galliërs. De Galliërs waren een groep van Keltische volken. De striphelden Asterix en Obelix zijn Galliërs. *Gallo-Romeinen* waren Galliërs die zich gedroegen als Romeinen (Latijn spraken, dezelfde kleding droegen enz.). *Veteranen* zijn gepensioneerde soldaten.

De Rijn wordt de limes

Het lukte de Romeinen niet om Germanië te veroveren. Toen besloten ze dat de Rijn dan maar de grens van hun rijk moest worden. Langs de Rijn bouwden ze een verdedigingslinie van forten en wachttorens. Deze grens heet de LIMES. Het Latijnse woord *limes* betekent 'grens'.

Bataafse Opstand

In het jaar 69 kwamen de Bataven in opstand. Ze kregen hulp van andere stammen. De opstandelingen verwoestten de Romeinse forten langs de Rijn. Keizer VESPASIANUS stuurde acht legioenen naar het noorden om de opstand neer te slaan. De Bataven trokken zich terug in de *Betuwe* (hun stamgebied). Op hun terugtocht verbrandden ze Oppidum Batavorum. Uiteindelijk gaven ze zich over.

De stad Noviomagus

Oppidum Batavorum werd niet herbouwd. Vlakbij werd een nieuwe nederzetting gebouwd. Omstreeks het jaar 100 gaf keizer TRAJANUS deze plaats het marktrecht en noemde het ULPIA NOVIOMAGUS (*noviomagus* betekent 'nieuwmarkt'). Noviomagus was nu een officiële stad. Er waren in Romeins Nederland maar twee officiële steden. De andere stad was Forum Hadriani (Voorburg, bij Den Haag). Noviomagus was de grootste van de twee. Men denkt dat er een paar duizend mensen woonden.

Romeinse spullen, opgegraven in Nijmegen.
(Foto: Museum Het Valkhof)

Onder de grond

De resten van Noviomagus liggen verborgen onder Nijmegen. Dankzij archeologische opgravingen weten we dat Noviomagus was omgeven door een muur. De meeste huizen hadden houten wanden, die waren afgestreeken met leem. Ook was er een *amfiteater*, waar gladiatoren-gevechten en dierengevechten werden gehouden. Buiten de stad lagen uitgestrekte begraafplaatsen.

Uit de naam Noviomagus is de naam Nijmegen ontstaan. Nijmegen is wel 2000 jaar oud! Oudere steden zijn er in Nederland niet.

VRAGEN & OPDRACHTEN

Je hebt nodig voor opdracht 3: een atlas.
Voor de extra opdracht 11: een rekenmachine.
Voor de extra opdracht 12: tekenspullen.

1. Zet in chronologische volgorde:

(Zet dus zij die het eerst leefden voorop.)

hunebedbouwers, monniken, Romeinen

2. Wie o wie?

Waar nu Frankrijk en België liggen, leefden vroeger de Galliërs. Tussen 58 en 50 voor Christus werden ze onderworpen door de Romeinen. Tijdens deze veroveringsoorlog zijn de Romeinen ook bij ons geweest. De Romeinse legioenen kwamen tot aan het rivierengebied.

Welke wereldberoemde Romein voerde de legioenen aan?

In Noviomagus stonden twee Gallo-Romeinse tempels. Ze waren waarschijnlijk gewijd aan Mercurius (god van de handel) en Fortuna (godin van de voorspoed).
(Afb.: Museum Het Valkhof)

3. TOPO

Nijmegen ligt op een strategische plaats, namelijk aan een rivier en op een plateau (een vlak, hoger gelegen gebied) dat aan de noordkant steil afhelt richting de rivier.

a. Hoe heet die rivier?

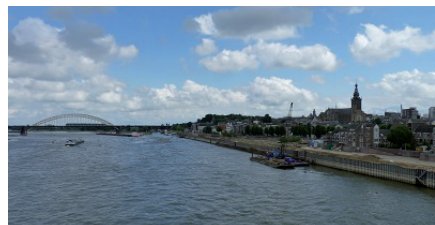
b. Deze rivier is een tak van een heel bekende rivier. Welke rivier?

c. Ten zuidwesten van Nijmegen stroomt een andere grote rivier. Hoe heet die rivier?

d. Waar nu Arnhem ligt, lag de Romeinse grens. Aan welke rivier ligt Arnhem?

4. WEETVRAAG Hoe kan het dat Nijmegen hoger ligt?

- 0 Het ligt op een groot rivierduin.
- 0 Het ligt op een stuwwal uit de ijstijd.
- 0 Het ligt op een uitloper van de Ardennen.
- 0 Het ligt op een Romeinse terp.

In het Archeon (het archeologisch themapark in Alphen aan den Rijn) is de herberg van Noviomagus nagebouwd.

5. De prehistorie

Met de komst van de Romeinen eindigt voor ons land de prehistorie. De prehistorie is de tijd waarin ...

- ☐ hier nog geen mensen woonden.
- ☐ er nog maar weinig gebeurde.
- ☐ er nog geen belangstelling was voor geschiedenis.
- ☐ er nog niet werd geschreven over onze streken.

6. Hoe heet de tijd die volgt op de prehistorie?

- ☐ bronstijd
- ☐ Romeinse tijd
- ☐ ijzertijd
- ☐ middeleeuwen

7. De grens van het Romeinse Rijk

De Rijn was de grens van het Romeinse Rijk. Welk (Latijns) woord wordt er in de tekst voor deze grens gebruikt?

8. KEIZERKALENDER

Dit is een stukje van de keizerkalender, met de namen van de eerste 13 Romeinse keizers. Vul de 3 ontbrekende namen in met behulp van de namen uit de tekst.

- (27 voor Chr. - 14 na Chr.)
- Tiberius (14-37 na Christus)
- Caligula (37-41)
- Claudius (41-54)
- Nero (54-68)
- Galba (68-69)
- Otho (69)
- Vitellius (69)
- (69 - 79)
- Titus (79-81)
- Domitianus (81-96)
- Nerva (96-98)
- (98 - 117)

9. Bataven

Haal uit de tekst 3 feiten over de Bataven.

-
-
-

10. ARCHEODETECTIVE

Het tiende legioen, bijgenaamd *Gemina* (Latijn voor 'tweeling') had een eigen steenbakkerij. De aarden wal en de houten barakken van de legerplaats werden vervangen door een stenen muur en stenen gebouwen.

Dakpannen van de steenbakkerij hadden het stempel **LXG**. Wat zouden deze letters betekenen?

L:
X:
G:

11. ^{extra} IJZERBREIN

Het eerste Romeinse legerkamp was 42 hectare groot.

Er zaten ongeveer 12.000 soldaten in dit kamp.

Hoeveel voetbalvelden gaan er in 42 hectare?

(Ga uit van een veld van 100 meter lang en 65 meter breed en rond af op een heel getal.)

12. ^{extra} Ikke, keizer(in)

In het legerkamp stond een standbeeld van de keizer. Als er een nieuwe keizer kwam, bleef het standbeeld staan en werd er gewoon een nieuwe kop op de romp gezet!

Zoek op het internet of in de mediatheek een afbeelding van een Romeinse keizer. Teken het lijf na, maar vervang zijn hoofd door jouw hoofd. Als de keizer een borstpantser draagt, zorg dan dat de figuren die op het borstpantser staan, ook op je tekening te zien zijn!

Wil je meer weten over Noviomagus?

Ga dan naar MUSEUM HET VALKHOF in Nijmegen.

Meer weten over de Romeinen in Nederland?

Ga dan naar het RIJKSMUSEUM VAN OUDHEDEN in Leiden.

www.museumhetvalkhof.nl | www.rmo.nl

Noviomagus

Nijmegen in de Romeinse tijd

